

הרב שלמה קאהן

מו"צ בבית הוראה של הגר"ש ואזנר שליט"א
וראש הכולל ערלוי ירושלים

בענין קליפת בומנים בזמנינו דרובם קלופים

[SHELLED PEANUTS]

דמחלק בין קליפה שדרכו לקלפו בשדה לבין קליפה שדרך לקלפו בבית.

והנה על עצם הסברא לכאורה קשה מדברי הירושלמי דבשום, בקליפה החיצונה, שיין דש, והעתיקו הב"י בסוסי שכ"א, ולכאורה הקליפה החיצונה של שום דרכו לפרקו בבית, ואפ"ה אסרו, וכן מדברי הפמ"ג [בסי"ש"כ בא"א בהקדמה] והרעק"א בסי"ש"ט ד"ה מתוך] דהקשו על ההיתר של הרמ"א בקליפה הקשה של קליפת אגוזים, אע"ג דאינו עבודת שדה רק דנעשה בבית, משמע דלא נחתה לסברה של החיי אדם והמהרש"ג.

ועוד הלא המהרש"ג עצמו סיים את תשובתו הנ"ל בזה"ל: "ומ"מ צריך לדרוש ולחקור אם גם במקום שגדלים שם [הבוטנים], גם שמה נמכרים כמו אצלינו, מונחים בשרביטים, אז נלענ"ד שאין כאן משום מפרק וכמש"כ" משמע דאם הי' המצב דרוב רובו מוכרים בלי הקליפה, והדישה ופירוק הקליפה הי' נעשה בביהח"ד כמו היום, הי' מודה המהרש"ג דאסור ואולי גם חייב.

וגם מה שהמהרש"ג הכריח סברתו דאל"כ איך אפשר לקלף ביצים וקליפה הפנימית של שום, ובצל הלא כבר ביאר לנו הפמ"ג דכל דבר הדבוק בפרי או באוכל נתבטל לאוכל ואין בו דש דז"ל בא"א בסי"ש"כ בהקדמה "...עוד רגע אדבר י"ל מפרק תולדה דדש, כמו במשכן סמנים משרביטים, שמכוסים בו ואינם מחוברים עמו, הא מחוברים בשרביט לאו מפרק הוה, וזה טענת מהר"ש ומהרי"ל בקטניות הובא בא"ר אות י"א בסי"ש"ט... ועיין פמ"ג [בסי"ש"ט א"א ח'] ולקלוף קליפה הדבוק במורסן וכדו' שרי דלאו מפרק

מבואר בסי"ש"ט סעי' ו' מח' ראשונים רי"ף ורמב"ם נגד מרדכי ור"ן אי בשבת התירו מלילה בשינוי והמחבר בסעי' ו' מתיר בשינוי והרמ"א מחמיר, ובשולחן ערוך הרב [סימן שיט סעיף ט] – מסביר סברת המתירין: "...מפני שאף המולל כדרכו אינו אלא מפרק כלאחר יד כיון שאינו נוטל האוכל ומפרקו בידו ממש אלא שמולל השבולת והדגן נופל ואין דרך לעשות כן אלא בכלי המיוחד לדישה אלא שאעפ"כ אסור מדברי סופרים וע"י שינוי לא גזרו", ומשמע דאם נוטל בידו ומפרקו בלי שינוי הוה דרכו בכך והוה דש. ועיין גם שולחן ערוך הרב קונטרס אחרון סימן תקי הערה א "ומה שתמהו האחרונים שם על מנהג העולם שאוכלים שרביטי קטניות בשבת, היינו לפי שנוטלים הקטניות מתוך השרביטים ביד בלי שום שינוי ובוה יש חיוב חטאת בשבת", ע"כ – וכן בביה"ל ד"ה בשינוי "אבל בשבת אסור למלול כדאיתא בסוגיא שם וה"ה לענין פריכת קטניות דהרי הגמרא השוה אותם להדדי ורק ע"י שינוי יהיה מותר לדעה הראשונה". ועיין גם בשעה"צ סי' שי"ט אות י"א דמלילה בלי שינוי הוא דאורייתא לדעת הערוך ור"ת. ועיין עוד בשועה"ר שם דדוקא "בקליפתן העליונה" שיין מפרק, ונמצא דבבוטנים הקליפה החיצונה הוא גם העליונה ולכאורה שיין מפרק, ויבואר לקמן דבבוטנים קשה לקבוע מה הדרך הרגילה ומה נקרא שינוי, דיש בזה מחלוקת השועה"ר והמגן אבות מה נקרא דרכו בדש.

והנה הרבה אחרונים, ביניהם השו"ת חלקת יעקב או"ח סי' קל"ג סמכו להיתר על דברי החיי אדם והמהרש"ג ח"ב סימן ק"ח אות ב'

ארבעה ממכירת לא מקולפים, היה מודה דאסור.

וכן בקצות השלחן סי' קכו [בבבדה"ש ס"ק ז'] "וטעם החילוק שבקליפה הירוקה יש בה דש ובקליפה הקשה אין בה דש י"ל כמ"ש בשביתת השבת מלאכת דש אות ה'... אבל הקליפות שדרך להסירם רק סמוך לאכילה לצורך אכילה אין בהם ענין דישה כלל... והנה בזמנינו מוכרים בשוק אגוזים ושקדים קלופים נמצא הדרך לקולפם שלא בשעת אכילה, וא"כ יהא אסור גם בשעת אכילה, מ"מ פשוט דאין זה דרך דישה להכניסן לאוצר אלא שמתקנים אותם שיהיו מוכנים לאכילה, וגם קולפים אותם א' א' שלא כדרך דישה, וגם מיעוטא דמיעוטא הוא לעומת האגוזים הנמכרים עם קליפתן ולא מיקרי שדרכם לקלפם שלא בשעת אכילה בשביל המיעוט הזה. שוב ראיתי בשביתת שבת מ"ב סקמ"ד שכ"כ"ע." כ.

ונמצא לפ"ז דבזמנינו שרוב הבוטנים ושקדים מקלפים בביהח"ר, וגם לבטח כוונתם של המקלפים הוא לאוצר, שהאיחסון וגם ההובלה יקח פחות מקום, ויוזיל בהרבה את העלות, דאולי פעם ה"י שומרים אותם בקליפה שלא יתלעו כ"כ מהרה, ולכן אלו שהיה מקלפים מקודם ה"י העיקר הכוונה רק שיהיה מוכנים לאכילה, כמ"ש הקצוה"ש, אבל היום שמתגברים על הבעי" של התולעים ע"י הדברה של גז, א"כ הקילוף הוא לאוצר או לפחות גם לאוצר כנ"ל, א"כ אין היתר זה ברור כלל ועיקר, דהרי גם המהרש"ג והשביתת שבת וגם הקצות השלחן התנו היתר בזה דהמקולפים הם מיעוטא, משמע דאלו ה"י הרוב כך ה"י אוסרים. ונשאר רק היתר של הקצוה"ש שקולפים אותם א' א' שלא כדרך דישה, בזה עוד נחזור להלן לדון בזה.

וגם מה שמבואר בשו"ת חלקת יעקב הנ"ל לעשות בשינוי, קשה לכאורה, דממ"ג איך יעשה, דאם ישבור את הקליפה ויוציא בידו הבוטן, הרי לפי השועה"ר הנ"ל זה דרכו בכך, ואינו שינוי, ועיין גם שולחן ערוך הרב קונטרס אחרון סימן תקי הערה א' ומה שתמהו

הוא בכך כבס" שכ"א אות ל'... דלקלוף שומין שרי... ולא אמרינן דהוה מפרק דבטל הקליפה דקה המחוברת מאד לאוכל וצ"ע. בצלים אין להם רק קליפה אחת משא"כ שומין יש להם קליפה חיצונה וקליפה לכל גרעין וגרעין י"ל דקליפה החיצונה הוה מפרק, [פי' דלא שייך דליבטל להפרי דאינו מחובר לשום פרי ולקליפה שמתחתיו לא שייך ביטול אבל הקליפה הפנימית לא שייך מפרק דבטל להבצל] וצ"ע בכל זה... ע"כ הפמ"ג. ומדסתם דבריו על דברי המג"א משמע דיסודו דדבר המחובר אין בו דש כהמה"ש ומהרי"ל הינו אמת גם להמג"א, והא דהצרך המג"א לתרין מנהג אכילת שרביטים דרכין הם, קושטא מילתא קאמר, דברכין בכל גוונא מותר, אבל לדינא אין הכרך לומר דחולק על יסוד המהרי"ל.

ובפשטות ההסבר של הפמ"ג הוא דכיון דנתבטל להפרי, נחשב כאינו, ואין שייך כלפיו מלאכת מפרק, דהיינו גילוי הפרי מהשרביט, דהקליפה כליתא דמיא, ודומה למה שמבואר בשם היש"ש מובא במג"א תק"י סק"ד. ובקונט' אסיפת חכמים מוסיף הסבר דעצם מלאכת מפרק הוא הוצאת הפרי מהקליפה, וכיון שכאן נתטל הקליפה להפרי, א"כ אף קודם פירוקו מהקליפה הפרי קיים ונמצא בעולם, ואינו מגלה כאן דבר חדש שלא ה"י כיון שהקליפה נחשבת מגוף הפרי.

וכן משמע בספר שביתת השבת מלאכת בורר סקמ"ד דאחרי שמעתיק האג"ט דמחלק בין דבר שדרכו לקלפו בשעת אכילה משא"כ באגוזים שקליפה העליונה דרך לקולפה קודם שעת אכילה... מקשה השביתת שבת "וק"ל לפ"ז במקום שדרך למכור שקדים קלופים שדרך לקלוף אותם קודם אכילה יהיה אסור לקולפם בשבת דומיא דמלילות ושרביטים וצ"ע. ונ"ל כיון דרוב פעמים אין פוצעים את השקדים עד סמוך לאכילה לא חשו לכך" ע"כ הש"ש.

משמע הא אילו היה המצב שרוב הבוטנים קולפים בבחי"ר כמו האידנא, שאמרו לי כמה וכמה טוחרים שהמכירה של מקולפים הוא פי

המקולפים,, אע"ג דגם זה נעשה אחד אחד, משמע דלא ס"ל חילוק זה.

וכבר כתב מו"ר בעל שבט הלוי שליט"א [חלק א סימן פ"א] דדעתו לאסור ... "מ"מ היוצא ברור מש"ס וראשונים דבבוטנים וכיו"ב איכא משום חשש מפרק דאורייתא אם עביד כן כדרכו, ואיסור דרבנן בכלאחר יד, ושומר שבת יזהר מלפתחם בשבת.... איברא היות כי ראיתי בשו"ת מהרש"ג ח"ב שמלמד זכות על המון בית ישראל שאינם נוהרים בזה... מכ"מ אין אני אומר קבלו דעת, ולא כתבתי רק טעם מנהגי ומנהג תלמידינו הנוהגים בו איסור, ובטעם הדבר שפתיחת בטנים אינו דומה להיתר המבואר בב"י ושו"ע סוסי' שכ"א לענין קלוף פירות לצורך אכילה"ע"כ.

אלא דכעת דרוב רובו של מכירת בוטנים הם בצורה של קלופים, וגם המהרש"ג ושאר אחרונים התנו ההיתר דהמקולפים הם מייעוטא דמייעוטא, א"כ כהיום דרוב הנמכר הוא מקולף גם המהרש"ג ודעימיה יאסרו, ובשלמה שקדים ואגוזים, אע"ג דנתקשה בזה הפמ"ג והרע"א על היתרו, מ"מ הרמ"א כבר היתירו ובני ישראל יוצאים ביד רמ"א, וכפי שמסיק להלכה מו"ר בשבחה"ל דאפשר לחלק כמו שתי' השועה"ר דדוקא בקליפה העליונה שייך דש – דהיינו בשקידים ואגוזים הקליפה הירוקה – אבל הקליפה הקשה אין בו דש, אבל בבוטנים דהוא קליפה העליונה בודאי ישנה משנה חיוב להזהר בזה.

האחרונים שם על מנהג העולם שאוכלים שרביטי קטניות בשבת, היינו לפי שנוטלים הקטניות מתוך השרביטים ביד בלי שום שינוי ובזה יש חיוב חטאת בשבת", ע"כ – ואם יעשה ההפוך, דהיינו שינער הבוטן מהקליפה ע"י פריכת הקליפה, הרי זה מפרק לפי הגאון רבי מרדכי בינט במגן אבות במלאכת דש [דף ח'] דכותב "דענין דישה הוא בהיפך – הגרעינין מהקליפה לא הקליפה מהגרעינין – ונמצא לדבריו דדוקא הדרך הזה דהיינו שינער הבוטן מהקליפה ע"י פריכת הקליפה הוא דרכו בכך, ואינו שינוי.

גם ההיתר של הט"ז דנתקו מן השרביט לא שייך, א' דכבר מבואר בהא"ר [שי"ט סעי' ו'] אות י"א] והפמ"ג [בהקדמה לסי' ש"כ בא"א] דבמהרי"ל מבואר היפך דברי הט"ז, וגם הביה"ל [ד"ה בשינוי] מיאן דברי הט"ז, וגם הט"ז עצמו לא התיר אלא היכא דהיו נדבקין והפרידו מע"ש, כמבואר בשועה"ר [סעי' ט], אבל היכא דלא הי' מחוברים מעולם, כמו בבוטנים, לא התיר.

ולא נותר אלא ההיתר המבואר בשו"ת מנח"י חלק ג סי' ל"ב בשם התפארת ישראל דהיכא דמקלפו א' א' לא שייך דש, והוא גם הסברא הב' של הקצוה"ש, ולכאורה סתימת הירושלמי הנ"ל מובא בב"י בסוסי' שכ"א, דאוסר פתיחת שום, דהוא גם נעשה אחד אחד, וכן הפמ"ג, והרעק"א הנ"ל דתמהו על פתיחת אגוז, אע"ג דגם זה נעשה אחד אחד, וכן המהרש"ג ושביה"ש הנ"ל דחששו על מייעוט

חיות לכל השנה

יום הכיפורים שאין בו אכילה ושתייה רק הנאה מזיו השכינה כעולם הבא, והיא הנקודה האמצעית שבשנה שנותן חיות לכל השנה.

(מנחם ציון)